

ШАШИНА

УДК 330.101 (477)

Марина Володимирівна
shashyna.marina@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

TRENDS OF CHANGES IN THE INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF UKRAINE

к.е.н., доцент, Національний
технічний університет
України "Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського"

У статті висвітлено поняття інституціонального середовища та проаналізовано основні фактори, які сприяють його розвитку. Встановлено, що інституціональне середовище в Україні характеризувалося хаотичністю та безсистемністю змін. Новий етап трансформації розпочався у 2014 р. з початком реформи децентралізації та вступом до ЄС. Основними негативними факторами, які гальмують позитивні зміни виступають: суттєвий рівень нестабільності формальних правил, неформальні правила зумовлені корупцією, недосконалий інститут права власності, недостатній рівень ефек-

тивності судової системи, неефективність державних витрат, непрозорість діяльності влади та корумпованість, суттєвий рівень податкового навантаження, свобода ведення підприємницької діяльності та ринку праці, свобода торгівлі перебувають на низькому рівні, низький рівень інвестиційної привабливості та несформованість фінансового сектору.

* * *

В статье освещены понятие институциональной среды и проанализированы основные факторы, способствующие ее развитию. Установлено, что институциональная среда в Украине характеризовалась хаотичностью и бессистемностью изменений. Новый этап трансформаций начался в 2014 г. с началом реформы децентрализации и вступлением в ЕС. Основными негативными факторами, которые тормозят положительные изменения выступают: существенный уровень нестабильности формальных правил, неформальные правила обусловлены коррупцией, несовершенный институт права собственности, недостаточный уровень эффективности судебной системы, неэффективность государственных затрат, непрозрачность деятельности власти и коррумпированность, существенный уровень налоговой нагрузки, свобода ведения предпринимательской деятельности и рынка труда, свобода торговли находятся на низком уровне, низкий уровень инвестиционной привлекательности и несформированность финансового сектора.

* * *

Introduction. The institutional environment is changing due to the development of information and communication technologies, the country's integration into the world economy and globalization processes. State regional policy should be directed to the formation of the legal principles of its development which would ensure the effectiveness of the institutions operating in the country.

The **purpose** of the research paper is to study the transformational changes in the institutional environment in Ukraine and the main indicators for identifying such changes.

Results. The research paper covers the concept of the institutional environment and analyzes the main factors contributing to its development. It was established that the institutional environment in Ukraine was characterized by chaotic and unsystematic changes. Two main stages of the formation of the institutional environment were identified, which allowed ensuring a change in the direction of the formation of regional structural policy in Ukraine: from Ukraine's independence and before decentralization; since the beginning of the decentralization of power reform in 2014 and up to date. The legal framework of the institutional environment which was formed in 1991-2014 did not ensure the creation of a coherent system of regional development and a system of institutions that would enable the implementation of regional structural policies and ensure the effectiveness of regional development projects. The existing regulatory acts were not harmonized with each other, and sources of funding for regional development were not identified. Decentralization in Ukraine contributed to the development of institutions that have a positive impact on the socio-economic development of the regions. The main regulatory acts that promote the development of the institutional environment are: The Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine and the Law of Ukraine "On the Basics of State Regional Policy". A separate direction of state policy is the formation of an institutional environment for the regional development of SMEs.

Conclusions. It is revealed that during the years of Ukraine's independence, the institutional (formal and informal) system begins to change, gradually providing the socio-economic effect. The main indicators of development point to some positive changes in the institutional environment that began in 2014 due to the ongoing processes of decentralization of power and the formation of a new regional structural policy. Trends in such changes relate, first of all, to overcoming corruption, promoting the development of a competitive environment as well as small and medium-sized businesses in Ukraine.

Ключові слова: інституціональне середовище, формальні та неформальні правила, інституції, інститути

Ключевые слова: институциональная среда, формальные и неформальные правила, институты, университеты

Keywords: institutional environment, formal and informal rules, institutions, institutes

ВСТУП

Глобалізаційні процеси, що стають наслідком розвитку інформаційно-комунікаційного середовища та впровадження інноваційних технологій, зумовлюють зміни політичних, економічних, соціальних, правових норм та правил поведінки економічних агентів. Інститу-

ційне середовище мінливе завдяки появі нових технологій, які трансформують зазначені правила, що, в свою чергу, сприяє економічному розвитку країни. Конвергентна еволюція економіки має прояв у поступовому наблизненні інституціонального середовища країн, що розвиваються, до розвинених країн. Проте, високий рівень бідності, корупції, низький рівень прозорості діяль-

ності урядів сповільнюють розвиток інституцій, зокрема, в Україні, а як наслідок – гальмують економічний розвиток та сталий розвиток в Україні.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні трансформаційних змін інституціонального середовища в Україні та основних показників ідентифікації таких змін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано метааналіз наукових праць для ідентифікації основних тенденцій та особливостей трансформації інституціонального середовища. На основі систематизації та узагальнення основних індикаторів змін інституціонального середовища проведено аналіз показників, що дало змогу виявити ключові негативні чинники впливу на безсистемність змін інститутів та інституцій в Україні, формальних та неформальних правил ведення економічними агентами власної діяльності в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інституціональне середовище являє собою сукупність найбільш важливих фундаментальних правових, соціальних, економічних, політичних, моральних та етичних, культурних норм та правил, які визначають взаємовідносини та поведінку суб'єктів господарювання, та спрямовуються на підвищення функціонування економіки та якості життя. Зміна інститутів та механізму їх діяльності забезпечує зміну зазначених норм поведінки.

Наявність та розвиток спеціалізованих установ, відповідність їх взаємодії та функціонування одне одному, громадським інститутам є тими взаємозалежними інституціональними елементами в країні, які забезпечують створення та поширення інновацій в Україні. Ефективність діяльності закладів освіти, традиції та цінності, законодавчі обмеження та законодавче регулювання виступають одними з провідних інститутів [15].

Сукупність зазначених інститутів розглядаються як інституційна матриця формальних обмежень та неформальних правил функціонування економічних агентів в ринковому середовищі [7, С. 26]. За весь час незалежності в Україні переважали саме неформальні правила функціонування.

Ефективність інституціонального середовища та тенденції його змін можна проаналізувати на основі певних індикаторів. Систематизація наукових праць дала змогу виявити основні методологічні підходи до оцінки трансформацій. Макроекономічні показники розвитку країни (ВВП, інфляція, безробіття, зайнятість) можуть визначати та опосередковано свідчити про якість інститутів в державі. Окремим показником виступає Індекс людського розвитку та Індекс економічної свободи, що розраховуються на основі аналізу факторів інституціонального середовища країни. Ці показники здійснюють найбільший вплив на соціально-економічний розвиток. Рейтинг за показником «Державні, суспільні та приватні інституції» також може слугувати оцінкою якості та розвитку інститутів в країні. Л.М. Кузьменко та М.О. Солдак [6] в оцінці проблематики якості інститутів, серед змінних індикаторів, що відображають формування інститутів та їх якість, виокремили показник людського капіталу та соціального капіталу, індикатор, що свідчить про «діяльність груп спеціальних інтересів».

О.Ф. Івашина [5] виділила такі критерії розвитку інституціонального середовища: якість влади та законодавства, корупція, якість приватних і державних інститутів, здатність імпортувати й запроваджувати сучасні інститути глобальної ринкової економіки, рівень трансакційних витрат в економіці.

Зазначені показники вказують не лише на зміни інституціонального середовища, а й на економічний розвиток країни. Останній суттєво залежить від регуляторних механізмів, які повинні впроваджуватися на державному рівні та забезпечувати трансформації інститутів та їх відповідності мінливості інформаційно-комунікаційного середовища [10]. Позитивні зміни інститутів, у свою чергу, забезпечують більшу ефективність ринку, перевагу формальних правил над неформальними.

В Україні з часів незалежності дотепер численні негативні фактори не сприяли позитивним змінам інституціонального середовища. Серед них основними виступають слабкість влади, політична нестабільність, дієздатна судова система, правозастосування контрактних прав та низький рівень розвитку інституту права власності, що в цілому свідчить про інституціональну кризу в країні. Зміни інституціонального середовища не були спрямовані на внутрішнє стимулювання економічного розвитку та розвитку конкурентного середовища, подолання монополізації та олігархічного типу економіки, де превалюють неформальні правила гри. Інституціональні реформи здійснені частково та на сьогодні досі незавершені. Серед них варто виділити проблематику системи м'яких бюджетних обмежень та перерозподілу власності, що не відповідає інтересам суспільства України; незахищеність прав власності; корумпованість та неефективність системи державного управління [13]. Лише з початком децентралізації влади у 2014 р. та вступом України до ЄС розпочалося поступове формування інститутів, які повинні забезпечити розв'язання зазначених проблем.

Інституціональне середовище України характеризується непропорційною структурою, що призводить до економічного спаду, не сприяє подоланню бідності та розвитку середнього класу. Протягом років незалежності з'явилися формальні інститути, які закріпили та посилили соціальну нерівність населення. Корупція стала елементом неформальної та формальної інституціональної системи в Україні [14]. Лише у 2014 р. розпочався новий етап у подоланні цієї проблеми. Створення Національного антикорупційного бюро, Антикорупційної прокуратури та Національної агенції з питань запобігання корупції [9] (Закон України «Про запобігання корупції», 2014), що створені відповідно до Закону № 1700 [9] та відповідають за боротьбу з корупцією, повинні забезпечувати формування та реалізацію державної політики боротьби з корупцією, здійснювати нагляд за додержанням законодавства. Крім того, відповідно до Закону України Про Державне бюро розслідувань (2018) [8] останнє бере участь у розробці й впровадженні державної антикорупційної політики у сфері протидії злочинності.

Про слабкість інституціонального середовища України свідчать праці багатьох вчених. У роботі В.А. Голян [3] зазначається, що така слабкість зумовлена особливостями від монополізації ринку до конкурентного ринкового середовища. Суттєвий рівень трансакційних

витрат слугує свідченням нерівних правил гри між учасниками ринкового середовища.

Ю.Б. Росецька виокремила п'ять проблем трансформації інституціонального середовища в Україні: суттєвий рівень нестабільності формальних правил, неформальні правила зумовлені корупцією, недосконала судова система, проблематика навколо політичних організацій, що мають прояв у формуванні інституціональних бар'єрів розвитку конкурентного середовища, недостатній рівень розвитку організацій захисту підприємців та споживачів [11, С. 4].

З позицій розвитку інституціонального бізнес-середовища доцільно розглянути такі ключові показники, як рейтинг ведення бізнесу в Україні. Відтак, за рейтингом легкості ведення бізнесу Україна займає 71 місце серед 190 країн [16] (Doing business, 2019) (для порівняння, Казахстан – 28, Молдова – 47), що вказує

на низький рівень регулятивної ефективності в економіці країни.

За Індексом верховенства права Міжнародної організації World Justice Project у 2018 р. Україна посіла 77 місце зі 113 країн з оцінкою 0,5, зокрема, за рівнем відсутності корупції – 95/113, відкритістю влади – 46/113, захисту фундаментальних прав людини – 49/113, безпекою та порядком – 53/113, дотриманням прав – 96/113, цивільним правосуддям – 65/113, кримінальним правосуддям – 83/113 місця [20] (Rule of Law Index, 2018).

У табл. 1 відображено рейтинг країн-сусідів України та розвинених країн за значенням Індексу економічної свободи у 2018 р.

На рис. 1 відображено динаміку Індексу економічної свободи в Україні та країнах Європи у 1995-2018 рр.

Таблиця 1

Рейтинг країн-сусідів України та розвинених країн за значенням Індексу економічної свободи у 2018 р. [19]

Країна	Рейтинг за Індексом економічної свободи	Оцінка Індексу 2018 року	Субіндекси (оцінка)								
			Право власності	Правова ефективність	Прозорість діяльності уряду	Податкове навантаження	Свобода підприємництва	Свобода ринку праці	Монетарна свобода	Свобода торгівлі	Свобода інвестиційної діяльності
Австралія	5	80,9	78,7	93,4	77,4	63,0	89,1	79,7	87,4	86,2	80
Білорусь	108	58,1	53,5	57,3	42,0	89,8	74,1	73,1	62,3	81,4	30
Грузія	16	76,2	62,8	64,2	61,8	87,0	86,9	77,3	79,6	89,4	80
Німеччина	25	74,2	81,0	78,0	75,3	61,3	86,1	53,3	86,2	86,9	80
Гонконг	1	90,2	92,5	84,3	82,8	93,1	96,3	89,4	84,3	90,0	90
Угорщина	55	66,7	57,6	57,1	36,4	78,6	61,8	68,7	91,6	86,9	80
Молдова	105	58,4	53,5	26,3	26,6	85,3	66,0	39,9	73,2	78,3	55
Нова Зеландія	3	84,2	95,1	88,4	95,7	70,5	91,5	84,4	90,0	87,4	80
Польща	45	68,5	61,8	56,6	50,9	75,9	67,2	63,9	85,0	86,9	75
Румунія	37	69,4	61,0	59,7	40,0	87,3	65,2	66,8	82,8	86,9	75
Росія	107	58,2	48,7	46,9	38,1	85,8	77,0	52,0	60,8	79,4	30
Сінгапур	2	88,8	98,4	90,9	91,2	90,4	90,9	92,6	85,2	90,0	85
Словаччина	59	65,3	68,2	38,8	38,2	78,9	63,9	54,0	81,0	86,9	75
Швейцарія	4	81,7	84,2	82,1	82,8	70,5	75,7	73,9	85,2	90,0	85
Туреччина	58	65,4	54,7	54,5	42,0	74,7	63,3	47,6	72,3	78,6	75
Україна	150	51,9	41,0	29,5	29,0	80,2	62,7	52,8	60,1	81,1	35
Об'єднане Королівство	8	78,0	92,2	93,8	79,0	65,2	91,1	74,4	85,2	86,9	90
Сполучені Штати	18	75,7	79,3	76,9	71,9	65,1	82,7	91,4	78,6	86,7	85

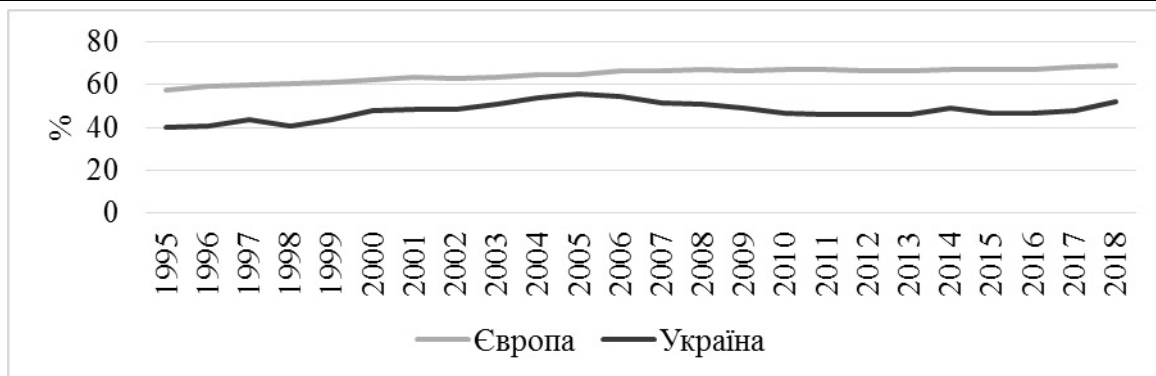

Рис. 1. Динаміка Індексу економічної свободи в Україні та країнах Європи у 1995-2018 рр., % [19]

Зазначенні економічні показники вказують, насамперед, на низький рівень добробуту та якості життя населення України, а це в свою чергу свідчить про низький рівень соціального розвитку, державної регуляторної політики, що не забезпечує в Україні формування ефективного правового, політичного, соціального та економічного середовища. Оскільки останнє формує в цілому інституціональне середовище країни, то можна зробити висновок, що і на сьогодні в Україні державна політика не забезпечує формування ефективних інституцій.

Індекс економічної свободи відображає ключові фактори, які впливають на розвиток інституціонального середовища країни: інститут права власності, ефективність судової системи, ефективність державних витрат, прозорість діяльності влади та корупційність, рівень податкового навантаження, свободу ведення підприємницької діяльності та ринку праці, свободу торгівлі, рівень інвестиційної привабливості та сформованість фінансового сектору. Україна належить до країн з переважно невиліною економікою. За Індексом економічної свободи Інституту Фрайзера Україна у 2018 р. посіла 51,9 % (Польща – 68,5%, в середньому у Європі – 75,2%) [17]. При цьому найвище значення індексу було у 2005 р. – 55,8%. Не зважаючи на зростання Індексу все ж Україна відноситься до країн, де недостатньо розвинуте конкурентне середовище та існують проблеми у формуванні ефективного інституціонального середовища.

Розвиток інституціонального середовища відбувається шляхом реалізації регіональної структурної політики. Впродовж тривалого часу в Україні регіональна структурна політика базувалася на програмах соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

Можна виділити два основні етапи формування інституційного середовища, яке дало змогу забезпечити зміну напрямку формування регіональної структурної політики в Україні: 1) з набуття Україною незалежності та до початку проведення децентралізації; 2) з початку проведення реформи децентралізації влади у 2014 р. до тепер.

Правові засади інституціонального середовища, яке було сформоване у 1991-2004 рр. не забезпечувало створення цілісної системи регіонального розвитку та системи інститутів, які б дали змогу реалізувати регіональну структурну політику та забезпечити ефективність проектів розвитку регіонів.

Інституційне середовище базувалося на Конституції України, Указі Президента «Про Концепцію державної

регіональної політики» № 341 від 25.05.2001, законах України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про державно-приватне партнерство», «Про транскордонне співробітництво», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про Генеральну схему планування території України», «Про державні цільові програми», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України», актів Президента України та Кабінету Міністрів України.

У 2014 р. було затверджено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Таким чином, було створено інституційну структуру, що зможе більш ефективно здійснювати регіональну структурну політику завдяки більшій чутливості до потреб населення. У 2015 р. було прийнято Закон України «Про засади державної регіональної політики», що передбачає участь асоціацій та різного роду об'єднань органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та юридичних осіб у розробці та виконанні державної регіональної політики.

З 2015 р. в Україні активно створюються територіальні громади. Їх формування стало можливим завдяки децентралізації влади та повноважень держави. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-19 від 01.01.2018, прийнятий у 2015 р., заклав фундамент створення та розвитку територіальних громад в Україні та розвитку партнерських відносин в цілому. Важливим для забезпечення ефективності та результативності проектів територіальних громад вважаємо також Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014, що фактично створив механізм вирішення спільних проблем територіальних громад: утилізація та переробка сміття, забезпечення необхідним обладнанням закладів медицини та освіти, розвиток спільної інфраструктури та інше. Станом на початок 2018 р. в процесі реалізації перебувають 133 договорів про співробітництво, механізмом в цілому скористалися 587 територіальних громад. В першу чергу співробітництво громад дає змогу вирішити екологічні проблеми територій.

Окремою інституцією на сьогодні є центри розвитку місцевого самоврядування (далі – ЦРМС), які в Україні почали функціонувати завдяки децентралізації влади та за сприяння міжнародних організацій, серед яких Європейський союз та 5 країн-членів ЄС. Зокрема, станом на 2018 р. ЦРМС діють у всіх областях України.

Та все ж на сьогодні основними регіональними правовими документами регіональної політики слугують щорічні програми соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Саме тому на сьогодні в Україні все ж переважає практика фінансування регіональних проектів коштами місцевих бюджетів та коштами ДФРР. Проте доцільним вважаємо використання таких інструментів фінансування, як муніципальні позики (облігації), та інвестиції.

Варто відмітити також ухвалення Закону України «Про публічні закупівлі» 922-19 у 2015 р., який поклав початок реформі публічних закупівель. Реформа є однією з найуспішніших українських реформ, яка стала прецедентом результативної взаємодії громадянського суспільства, держави та бізнесу. Фактично реформа була однією з важливих змін, адже об'єднала всіх учасників в межах єдиної електронної системи, забезпечила вдалу комунікацію, підвищила рівень конкурентоспроможності на українському ринку товарів та послуг. Таким чином, державна політика поступово спрямовується на розвиток формальних правил інституційного середовища та формує конкурентне середовище в Україні.

Відтак, за даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі станом на 01.01.2018 р. інфраструктура підтримки МСП по регіонах складається з 52846 одиниць різноманітних установ, зокрема, бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, промислових парків, лізингових центрів, фондів підтримки підприємництва, інвестиційних фондів, інноваційних фондів та компаній, інформаційно-консультаційних установ, громадських об'єднань підприємців, координаційних рад. На сьогодні органи регіонального та центрального рівнів влади виступають ініціаторами створення та формування інституційного середовища та відповідають за регулювання їх діяльності.

Таким чином, сформована за роки незалежності України інституціональна (формальна і неформальна) система починає змінюватися завдяки проведенню децентралізації влади та зміні правового підґрунтя, поступово забезпечуючи соціально-економічний ефект. Формальний характер відносин в діяльності економічних агентів може поступово забезпечити ефективність інституційного середовища завдяки створенню дієвих інститутів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз основних індикаторів розвитку інституціонального середовища в Україні дав змогу виявити ряд певних зрушень, їх безсистемність та хаотичність. Основні індикатори розвитку вказують на певні позитивні зміни в інституціональному середовищі, які почали відбуватися у 2014 р. завдяки процесам децентралізації влади, які тривають на сьогодні. Тенденції таких змін стосуються, в першу чергу, подолання корупції та сприяння розвитку конкурентного середовища та малого й середнього бізнесу в Україні. Вагомими факторами початку цих змін стали децентралізації влади та приєднання України до Європейського Союзу, що зумовило потребу у гармонізації законодавства та державної регуляторної політики, яка і є чинником забезпечення впровадження змін. А тому можна говорити про новий етап у розвитку інституціонального середовища України.

Список використаних джерел

1. Вольчик В. Группы интересов и качество экономических институтов. *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. 2007. Т. 5. Вып. 2. С. 57-66.
2. Гавловська Н.І. Інституціональна природа економічної безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. *Бізнес Інформ*. 2016. Вип. 5. С. 26-31.
3. Голян В.А. Трансформація інституціонального середовища на пострадянському просторі: деструктивні моменти та пріоритетні напрями. *Економіка та держава*. 2009. Вип. 10. С. 9-12.
4. Зянько В.В. Інституціональне середовище як умова ефективного функціонування інноваційного підприємництва. *Наукові праці ДОНТУ: Серія Економіка*. 2006. Вип. 103-1. С. 210-216.
5. Івашина О.Ф. Інституціональне середовище економічної модернізації. *Бізнес Інформ*. 2014. Вип. 7. С. 18-22.
6. Кузьменко Л.М., Солдак М.О. Регіональні аспекти характеристики якості інституціонального середовища. *Управління економікою: теорія і практика*. 2010. С. 2-8.
7. Мануиров І.Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки: монографія. Київ: НДЕІ, 2011. 655 с.
8. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 28.08.2018 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
9. Про запобігання корупції: Закон України від 31.08.2018 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
10. Ревенко С.О. Інституціональне середовище формування організованого аграрного ринку. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2013. Вип. 12(153). С. 84-87.
11. Росецька Ю.Б. Інституційні форми розвитку конкурентних відносин: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.01. Одеса, 2007. 20 с.
12. Сіренко Н.М. Інституціональне середовище інноваційного розвитку аграрного сектора. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2011. Вип. 3. С. 18-23.
13. Формування інституціонального середовища забезпечення економічної безпеки регіону. Офіційний сайт Львівського регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
14. Чубарь О.Г. Інститути та інституціональне середовище: теоретичні узагальнення засад економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наукових праць. Ужгород: УжНУ*, 2013. Вип. 3(40). С. 98-104.
15. Яненко І.Г. Інституційні аспекти організаційного ресурсу. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. Вип. 2 (5). С. 90-100.
16. *Doing business A World Bank Group Flagship Report*. 2019. 16 ed. URL: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>
17. *Freedom in the World Data and Resources*. 2018. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>
18. *Human Development Index*. 2018. URL: <http://hdr.undp.org/en/data#>
19. *Index of Economic Freedom*. 2018. URL: <https://www.heritage.org/index/visualize?cnts=ukraine|poland&src=ranking>
20. *Rule of Law Index. Ukraine*. URL: <http://data.worldjusticeproject.org/#/groups/UKR>

References

1. Volchik V. Groups of interests and quality of economic institutions. *Economic bulletin of the Rostov State University*. 2007. Vol. 5. Issue 2. pp. 57-66. (in Russian).
2. Havlovskaya N.I. Institutional Nature of Economic Security of Foreign Economic Activities. *Business Inform*. 2016.

Issue 5, pp. 26-31 (in Ukrainian).

3. Holyan V.A. Transformation of the institutional environment in the post-Soviet space: destructive moments and priority directions. *Economy and state*, 2009, Issue 10. pp. 9-12. (in Ukrainian).

4. Zyanko V.V. The institutional environment as a condition for effective functioning of innovative entrepreneurship. *Scientific works of DonTU: Series: Economics*. 2006. Issue 103-1. pp. 210-216. (in Ukrainian).

5. Ivashyna O.F. The institutional environment of economic modernization. *Business Inform.* 2014, Issue 7. pp. 18-22. (in Ukrainian).

6. Kuzmenko L.M., Soldak M.A. Regional Aspects of the Characteristics of the Quality of the Institutional Environment, *Management Economics: Theory and Practice*. 2010. pp. 2-8. (in Ukrainian).

7. Mantsurov I.H. Institutional planning in the system of state regulation of economics: monograph. Kyiv: NDIEI, 2011. 655 p.

8. About the State Bureau of Investigations, the Law of Ukraine № 794-VIII dated August 28 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (in Ukrainian).

9. About the Prevention of Corruption, the Law of Ukraine № 1700-VII dated August 31 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (in Ukrainian).

10. Revenko S.O. The institutional environment for the formation of an organized agricultural market. *Herald of Kiyv National University im. Taras Shevchenko. Series: Economics*. Issue 12 (153). 2013. pp. 84-87. (in Ukrainian).

11. Rosetska Yu.B. Institutional forms of development of competitive relations: author's abstract. dis. ... cand. econ.

sciences: 08.00.01. Odesa, 2007. 20 p. (in Ukrainian).

12. Sirenko N.M. The institutional environment of innovative development of the agrarian sector. *Bulletin of the Agrarian Science of the Black Sea Region*, 2011, Issue 3, pp. 18-23. (in Ukrainian).

13. Formation of the institutional environment for economic security of the region. Official site of the Lviv Regional Branch of the National Institute for Strategic Studies. URL: <http://www.niss.gov.ua> (in Ukrainian).

14. Chubar O.H. Institutes and the institutional environment: theoretical generalizations of the principles of economic development. *Scientific Herald of Uzhgorod University: a collection of scientific works*. Uzhhorod: UzhNU, 2013. Iss. 3 (40). pp. 98-104. (in Ukrainian).

15. Yanenkova I.H. Institutional Aspects of Organizational Resource. *Herald of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise*. 2011. Issue 2 (5), pp. 90-100. (in Ukrainian).

16. Doing business A World Bank Group Flagship Report. 2019. 16 ed. URL: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

17. Freedom in the World Data and Resources. 2018. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>

18. Human Development Index. 2018. URL: <http://hdr.undp.org/en/data#>

19. Index of Economic Freedom. 2018. URL: <https://www.heritage.org/index/visualize?cnts=ukraine|poland&src=ranking>

20. Rule of Law Index. Ukraine. URL: <http://data.worldjusticeproject.org/#/groups/UKR>